

testified to the fact that the most productive pattern of formation of new English word-combinations is the two-member «Noun + Noun» model.

References:

1. Зацний Ю. А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття: англо-український словник. Словник / Ю. А. Зацний, А. В. Янков. – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 360 с.
2. Максимова Т. В. Новые слова современного английского языка / Т. В. Максимова // Лингводидактические проблемы межкультурной коммуникации. – Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2003. – С. 7–15.
3. Paul McFedries Word Spy [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.wordspy.com.
4. The Oxford Essential Dictionary of New Words / [ed. by E. McKean]. – Oxford. – New York: Oxford University Press, 2003. – 334 p.
5. The Rice University Neologisms Database [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://neologisms.rice.edu/index.php?a=index&d=1>.

Шуляк І.М.

аспірант,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ НЕПРЯМИХ МОВЛЕННЄВИХ АКТІВ

У руслі прагмалінгвістичної теорії мова розглядається як цілеспрямована дія, що скерована на людину для досягнення комунікативної інтенції. У процесі живої інтеракції засобами впливу стали мовленнєві акти як мінімальні одиниці мовленнєвої діяльності з експліцитним чи імпліцитним ступенем вираження намірів. Мовленнєвий акт, смисл якого передається не буквально, а через виведення «імплікатури мовленнєвого спілкування» [5, с. 26], називають непрямим. Імплікатура мовленнєвого спілкування виводиться адресатом з контексту спілкування із засобів мовленнєвого коду, вжитих у конкретній ситуації спілкування та на основі кооперативних принципів спілкування та їх максимум [5, с. 27],

Поняття непрямого мовленнєвого акту введено у термінологію лінгвістичної прагматики Дж. Серлем, який трактував його як мовленнєву дію, що виникає за умови виникнення додаткової

комунікативної мети у висловленні. Непрямі мовленнєві акти – це випадки, коли іллокутивний акт здійснюється опосередковано, шляхом здійснення іншого [8, с. 31]. Як зауважує Дж. Серль, у непрямих мовленнєвих актах мовець передає співрозмовникові значно більший зміст, ніж той, який він реально повідомляє [8, с. 30], і робить це опираючись на загальні фонові знання мовця і співрозмовника та принципи кооперативного спілкування [5]. Проте, нерідко непрямі мовленнєві акти, в яких відбувається протиріччя між буквально вираженим (експлікатура) та фігуральним змістом, що реалізує наміри мовця (імплікатура), виникають внаслідок порушення Максими Якості Принципу Кооперації П. Грайса, який твердить говорити істину [4, с. 104].

Механізм творення непрямих мовленнєвих актів ґрунтується на правилі імплікації, коли експліцитно передається один зміст, а імпліцитно закладається інший [5, с. 31]. Однак, для реалізації цього механізму необхідні передумови, які вкажуть на те, чому мовець не хоче або не може висловити інформацію буквально. Обставини вживання непрямих реалізацій мовленнєвих актів пов'язані не лише з комунікативними намірами мовця, але й з екстралінгвальними чинниками, серед яких можна виділити такі як: психологічний стан адресанта й адресата, їх соціальні статуси, уявлення про ситуацію, власні інтереси тощо [1, с. 238]. Таким чином, проблема формування непрямих мовленнєвих актів разом із умовами їх вживання є на часі та вимагає всебічного аналізу.

На сьогодні часто спостерігаються випадки непрямих реалізацій мовленнєвих актів. Широке використання непрямих мовленнєвих актів акцентує прагнення мовця саме у такий спосіб реалізувати інтенціональність та цілеспрямованість процесу комунікації і залучає до взаємодії адресата й адресанта (автора – читача). Непрямі висловлення дають автору можливість вкласти прихований смисл за допомогою мовних засобів для реалізації свого задуму, а читач змушений його шукати, розпізнати та успішно інтерпретувати для майбутньої комунікативної співпраці.

Використання непрямих мовленнєвих актів дає можливість мовцю урізноманітнити мовну реалізацію своїх намірів і досягнути розуміння слухачем комунікативної мети. Проте, ситуація непрямого інформування тягне за собою певні умови, що стали об'єктом дослідження зарубіжних та вітчизняних вчених. Існуючі точки зору з цього питання дозволяють виділити основні причини формування непрямих мовленнєвих актів. Передумовою

формування і вживання непрямих конструкцій може стати бажання мовця скоротити висловлення, дотриматися максими етикетності у спілкуванні, що створює позитивну атмосферу під час комунікативного співробітництва [2, с. 66]. Ці погляди поділяють І. Сусов [4], Дж. Серль [8], Дж. Ліч [6], виділяючи принцип ввічливості основною причиною використання непрямих мовленнєвих актів, необхідною умовою комунікативної взаємодії та стратегією запобігання і уникнення конфліктів. Згідно з концепцією П. Браун та С. Левінсона, основним у комунікації є збереження «позитивного обличчя» водночас як мовця, так і слухача, тому непрямі мовленнєві акти застосовують для нейтралізації неприємних аспектів у спілкуванні [7, с. 156].

Непрямі висловлення здатні відобразити широкий спектр комунікативних смислів, передумовою формування яких може стати небажання мовця до комунікативної взаємодії та прямо повідомляти про свої мовленнєві наміри [1, с. 224]. Факторами, які змушують адресанта звернутися до небуквальних засобів передачі іллокуції, можна вважати бажання наповнити повідомлення додатковою експресією, сформулювати інформацію так, щоб вона була незрозумілою для третіх осіб [1, с. 224], спантеличити співрозмовника, активізувати участь слухача у мовній діяльності, спонукати його до осмислення прихованого змісту інформації [3, с. 620].

Доцільними у дослідженні мотивів використання непрямих мовленнєвих актів є наукові розвідки Дж. Томас, яка виокремлює такі причини вживання непрямих мовленнєвих актів: змінити предмет розмови, уникнути розкриття секрету чи болючих наслідків поданої інформації, протестувати зацікавленість слухача у поданій інформації, завершити розмову [7, с. 1014]. Існує чимало ситуацій спілкування, які не лише допускають, а, навіть, вимагають від комунікантів звернення до трансформації комунікативного смислу через непрямі мовленнєві акти, які можуть бути комунікативно дієвішими і гнучкішими, аніж прямі, особливо, коли адресат гостро реагує на іронію, сарказм тощо [1, с. 225].

Підсумовуючи все сказане, відзначимо, що непрямі мовленнєві акти є формами мовленнєвого впливу у процесі міжособистісного спілкування. Непряме висловлення відображає свій прагматичний потенціал у межах певної комунікативної ситуації, щоб досягнути заздалегідь визначеного перлокутивного ефекту на співрозмовника. Широке використання непрямих мовленнєвих актів реалізує суб'єктивну модальність позитивного чи негативного характеру,

оскільки у природі непрямих реалізацій мовленнєвих актів закладена імпліцитна інформація, яка уможлиблює у завуальованій формі передати негативну оцінку задля уникнення комунікативної невдачі, і служить для підвищення ефективності комунікативної взаємодії.

Відтак, можна виділити основні передумови формування та вживання непрямих мовленнєвих актів. По-перше, непрямі висловлення дають змогу уникнути передачі критичного ставлення відкрито, тому що мовець, за допомогою мовних засобів, не висловлює нічого неприємного для адресата, дотримуючись принципів ввічливості і уникаючи можливого комунікативного конфлікту. По-друге, вони успішно використовуються не лише для зменшення категоричності критичних суджень, але й навпаки, для того, щоб у певній конситуації умисно наголосити чи натякнути на невдоволенні, незгоді, передати осуд, критику, іронію, сарказм.

Отже, непрямі мовленнєві акти дають змогу задовольнити інформаційні потреби адресата, передати його психологічний стан, вплинути на його діяльність і, тим самим, спонукати до активних дій, реалізувати власну інтенцію у межах певного комунікативно-прагматичного простору через вербальні варіанти вираження прихованого комунікативного смислу.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики : монографія / Ф. С. Бацевич. – Львів : ПАІС, 2010. – 336 с.
2. Маслова А. Ю. Введение в прагмалингвистику : учеб. пособие / А. Ю. Маслова. – 3-е изд. – М. : Флинта : Наука, 2010. – 152 с.
3. Никитин М. В. Курс лингвистической семантики : учеб. пособие / М. В. Никитин. – 2-е изд., доп. и испр. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2007. – 819 с.
4. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика / И. П. Сусов. – Винница : Нова Книга, 2009. – 272 с.
5. Grice H.P. Studies in the Way of Words / H. P. Grice. – Harvard : Harvard University Press, 1991. – 406 p.
6. Leech G. Principles of Pragmatics / G. Leech. – London : Longman, 1983. – 264 p.
7. Mey J. Concise Encyclopedia of Pragmatics / J. Mey. – Oxford : Elsevier Ltd, 2009. – 1183 p.
8. Searle J. Expression and Meaning: Studies in the Theory of Speech Acts / J. Searle. – Cambridge : Cambridge University Press, 1979. – 204 p.